

organizational and legal forms of agricultural enterprises, audit committee.

УДК 3.33.331

ЗАСТОСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПІДХОДУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ І РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ З НИЗЬКИМИ ДОХОДАМИ

Матвійчук В.А.

Вінницький національний аграрний університет

Зайкова В.С., Михалевич О.В.

Вінницький національний технічний університет

У статті розглядається можливий варіант застосування інноваційного підприємницького підходу для покращення якості та стандартів життя сімей з низькими доходами.

Постановка проблеми. Економічний розвиток будь-якої країни світу, включаючи Україну, визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. У концепції “Програми розвитку Організації Об’єднаних Націй” (ПРООН) зазначається, що будь-яка держава світу в процесі свого економічного розвитку повинна, в першу чергу, створювати сприятливі умови для того, щоб життя людей було довгим, здоровим і наповненим творчістю. У січні 2011 р. ірландським журналом “InternationalLiving” були оприлюднені рейтинги рівня життя країн світу. Індекс “InternationalLiving” враховує вартість проживання, інфраструктуру, стан навколишнього середовища, охорону здоров’я, рівень культури, економічні показники, свободу слова, ризик та безпеку, а також кліматичні умови. Максимальний бал за кожним критерієм – 100. Україна зайняла 73-ме місце, в той час як ще у 2010 році Україна була на 5 позицій вище [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції розвитку світової економіки, які безпосередньо пов’язані із глобалізаційними процесами, суттєво впливають на соціальну складову життя суспільства. Не останню роль тут також відіграє світова фінансово-економічна криза, яка болоче вдарила по багатьох локальних економіках. Падіння загального рівня життя населення, зростання цін на основні продукти харчування, товари широкого вжитку, енергоносії та житлово-комунальні послуги, зменшення видатків на соціальний захист, зростання безробіття та невдоволення громадян діями урядів вилилося у широкомасштабні акції протесту по багатьох країнах [2]. Україна не є виключенням.

В державі і в практиці управління соціально-економічним розвитком регіонів України рівень і якість життя населення ще не стали головною метою. На прикладах країн з розвинутою ринковою економікою ми знаємо, що саме держава має сприяти створенню гідних соціально-економічних умов як для

формування висококваліфікованого трудового потенціалу країни, так і його якнайповнішої реалізації, забезпечувати адекватну, прямо пропорційну залежність результатів трудової діяльності, зокрема й підприємницької, з мірою кінцевого споживання. Як основний інститут суспільства вона має здійснювати соціально-економічний захист населення через розподіл, перерозподіл ВВП на засадах соціальної справедливості шляхом встановлення обґрунтованих соціально-економічних стандартів, гарантій конкретним соціальним, демографічним групам [3].

В останні роки, питання рівня життя та якості життя стало досить актуальною темою. Багато досліджень було зроблено в галузі охорони здоров'я, економіки, психології, клінічної медицини, філософії та соціальних наук. Різні аспекти рівня та якості життя населення досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. О. Амоша, Д. Богиня, В. Вітер, О. Добровольська, М. Долішній, С. Дорогунцова, В. Жеребін, Т. Клебанова, С. Колодій, О. Кузнєцова, Е. Лібанова, Т. Миронова, С. Мочерний, О. Новикова, В. Олефір, В. Онікієнко, О. Палій, А. Процай, Н. Рімашевська та інші займалися вивченням цього питання. На основі їхніх наукових робіт можна дати визначення поняттям «рівень життя» та «якість життя», провести їх дослідження в сучасних умовах та оцінити отримані результати. Проте праці носять переважно теоретичний характер і не містять практичних рекомендацій щодо вдосконалення рівня та якості життя населення своїми власними силами.

Зважаючи на неефективність державної політики у сфері соціально-економічної підтримки населення та обмеженість наукових праць у конкретних рекомендаціях щодо поліпшення добробуту людей, актуальним залишається питання розробки методики покращення рівня та якості життя населення з низькими доходами своїми власними силами.

Мета досліджень. Розробити та описати інноваційний метод застосування концепції підприємницького підходу для підвищення рівня та якості життя населення з низькими доходами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття рівня та якості життя дуже тісно пов'язані між собою і існують майже нерозривно. Рівень життя населення – кількісна і якісна характеристики життя людини в контексті міри його досягнення. Якість життя населення – якісна характеристика життя людини в контексті ієрархії задоволення його компонент [4]. Рівень життя — це економічна категорія й соціальний стандарт, що характеризує ступінь задоволення фізичних і соціальних потреб людей. Основними компонентами стандарту рівня життя населення є: здоров'я, харчування й доходи, житлові умови, домашнє майно, платні послуги, культурний рівень, умови праці й відпочинку, а також соціальні гарантії й соціальний захист найбільш уразливих громадян. Якість життя — це комплексне поняття, яке в порівнянні у просторі та часі формі відображає ступінь задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини, що оцінюється як за рівнем задоволеності людиною своїм життям за власної суб'єктивної самооцінки, так і вимірюється компетентними та поінформованими фахівцями з набору об'єктивних

показників [5].

Доходи населення є ключовими факторами, що визначають рівень життя. Основним джерелом доходів населення є заробітна плата.

В табл. 1 проілюстрована середня заробітна плата в Україні за регіонами у січні-липні 2012 року (у розрахунку на одного штатного працівника, грн.).

Таблиця 1

Середня заробітна плата в Україні у 2012 році, грн.*

Регіон	2012 рік						
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень
Україна	2722	2799	2923	2942	3015	3109	3151
Автономна Республіка Крим	2348	2304	2486	2539	2691	2781	2795
Області							
Вінницька	2144	2177	2309	2311	2457	2582	2591
Волинська	2062	2075	2212	2199	2328	2511	2526
Дніпропетровська	2860	2965	3042	3070	3182	3197	3260
Донецька	3151	3254	3381	3496	3474	3557	3619
Житомирська	2096	2117	2235	2246	2422	2522	2518
Закарпатська	2075	2132	2247	2220	2325	2506	2513
Запорізька	2653	2786	2804	2837	2920	3045	3048
Івано-Франківська	2288	2335	2421	2430	2586	2743	2710
Київська	2829	2941	2996	3051	3146	3264	3268
Кіровоградська	2155	2194	2300	2331	2461	2546	2561
Луганська	2842	2826	2971	2970	3073	3123	3230
Львівська	2276	2351	2478	2476	2612	2670	2720
Миколаївська	2503	2767	2675	2684	2809	2876	2953
Одеська	2553	2466	2644	2607	2689	2780	2781
Полтавська	2659	2603	2681	2715	2862	2876	2960
Рівненська	2232	2554	2443	2439	2551	2734	2733
Сумська	2235	2270	2392	2395	2537	2563	2685
Тернопільська	1941	1996	2079	2078	2205	2367	2235
Харківська	2423	2535	2683	2661	2714	2808	2886
Херсонська	2018	2055	2154	2186	2283	2411	2399
Хмельницька	2122	2276	2270	2279	2408	2547	2588
Черкаська	2228	2278	2380	2391	2610	2605	2646
Чернівецька	2067	2080	2190	2207	2311	2500	2513
Чернігівська	2039	2052	2274	2179	2344	2432	2473
м. Київ	4148	4306	4577	4592	4469	4628	4700
м. Севастополь	2587	2649	2759	2756	2920	3020	2944

*за даними Держкомстату України про середню заробітну плату за регіонами в 2012 році (у розрахунку на одного штатного працівника, грн.) [6].

Аналізуючи дані таблиці 1 можна зазначити, що рівень заробітної плати в Закарпатській області є одним з найнижчих в Україні. Це викликає незадоволення соціальними стандартами життя та соціальну напругу серед жителів регіону. Тому даний регіон потребує особливої уваги та активних дій, спрямованих на покращення добробуту населення.

З іншого боку Закарпаття володіє одним з найбільших в Україні туристичним потенціалом. Це робить екотуризм особливо актуальним і перспективним для Закарпатської області, що в силу свого географічного положення та наявних природних ресурсів має ряд переваг для розвитку багатьох видів туристсько-рекреаційної діяльності. Даний регіон у багатьох асоціюється з лісами, річками, горами, мінеральними водами, своєрідною культурою та мовним діалектом. Але поряд із наявністю таких сприятливих умов для розвитку екотуризму, однією з проблем нині залишається його ефективна організація. Розвиток екотуризму у межах області потребує запровадження регіонального туристичного менеджменту і залучення до активної участі місцевого населення. При цьому знання ним власної історії, культури та природних особливостей свого краю - важлива умова ефективного менеджменту [7].

За сучасних умов в Україні на різних рівнях управління усвідомлюють актуальність вирішення теоретичних та практичних завдань розвитку методик та підходів розроблення, ухвалення і реалізації інноваційних рішень. Хід світового розвитку доводить, що основою стійкого економічного розвитку господарських систем і окремих суб'єктів господарської діяльності є інновації [8]. На думку Ілляшенка С.М., альтернатив інноваційному шляху розвитку немає [9]. Під поняттям «інноваційне рішення» розуміють результат розумово-психологічної та творчої діяльності однієї особи чи групи осіб, який призводить до вибору певної альтернативи дій щодо освоєння новітніх сфер діяльності, реалізації невикористаного потенціалу, впровадження та використання нових, нестандартних методик та технологій, що сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування об'єктів, які їх використовують [10].

Ухвалення і реалізація ефективних рішень у сфері інновацій припускають створення спеціальної групи на чолі з лідером – генератором нових ідей, який може запропонувати і запровадити в життя нововведення. Необхідність розроблення інноваційної політики та впровадження інноваційних рішень обумовлюється тим, що від підприємств і підприємців вимагається готовність йти на значний ризик в ухваленні рішень і висока адаптивність до постійно змінних ринкових умов. Управлінські структури повинні сприяти постійному потоку ідей, інноваційних пропозицій, створенню атмосфери творчості й ініціативи в колективі. Сам ринок та закони його розвитку обумовлюють необхідність інноваційного типу мислення. Суб'єкти, які нехтують інноваційною політикою, неминуче морально застарівають, йдуть на спад і вибувають з боротьби за споживача [11].

Молоде покоління, сповнене креативності та енергії, здатне приймати інноваційні рішення із створення нового виду бізнесу та сталої стратегії його

розвитку. Застосовуючи підприємницький підхід та бізнес концепції, свої новаторські здібності, на волонтерських засадах студенти здатні допомогти людям, які цього потребують, стати успішними бізнесменами та власними силами підвищувати свої рівень та якість життя.

У 2010 році в межах Вінницького національного технічного університету було створено команду SIFE. Команда функціонує у рамках міжнародної організації «SIFE» (StudentsInFreeEnterprise), яка об'єднує студентів, викладачів та представників бізнесу в 40 країнах світу. На сьогоднішній день SIFE охоплює понад 42000 студентів з 1500 університетів і є найбільшою студентською організацією у світі [12].

Проект «Туризм у стилі «ЕКО» та ще три інші реалізовані проекти команди SIFE ВНТУ були представлені та оцінені на всеукраїнських змаганнях SIFE, що проходили 28 травня 2012 року в готелі «Прем'єр Палац». В проектах командою було використано 3 напрямки: економічний, соціальний та екологічний, а також застосовано підприємницький підхід та бізнес-концепції. В результаті проекти позитивно впливають на суспільство шляхом підвищення якості та рівня життя людей.

Серед 13 студентських команд SIFE з Києва, Львова, Вінниці, Хмельницького, Харкова, Донецька, Одеси та Миколаєва (у 2012 році в Україні зареєстровано всього 16 команд) перемогу другий рік поспіль здобула команда SIFE Вінницького національного технічного університету. Кубок переможцям вручив Співголова Консультаційної бізнес-ради SIFE Україна, керуючий партнер Ernst&Young – Олексій Кредісов. Діяльність команди була визнана ефективною більш ніж 70 представниками великих міжнародних та українських компаній, зокрема представниками компаній «Ernst&Young», «PZU Україна», «DHL», «Метінвест», «CarlsbergUkraine», «Astellas», «ТАС», «PhilipMorris» та ін.

Команда отримала змогу представляти Україну на міжнародних змаганнях в м. Вашингтон, Сполучені Штати Америки та змагатися з командами із інших 38 країн світу за кубок переможця.

Розроблений при застосуванні концепції підприємницького підходу інноваційний проект під назвою «Туризм у стилі «ЕКО», який координувався авторами (Зайкова В.С., Михалевич О.В.), було визнано найкращим SIFE проектом 2012 року в Україні.

Для реалізації даного проекту було визначено цільову аудиторію – 15 сімей м. Мукачеве із низькими доходами (в середньому 2 500 грн. на кожну сім'ю). Суть проекту полягала у підвищенні доходів сімей шляхом створення для них прибуткового бізнесу з приймання туристів. Першим кроком стало проведення із сім'ями в жовтні 2012 року семінару на тему: «Методика вивчення українських традицій туристами». В результаті учасниками проекту було набуто навичок у сфері міжлюдських відносин, педагогіки та отримано глибокі знання про українську культуру та традиції. В межах семінару разом із сім'ями було розроблено меню для сніданків, обідів і вечерь туристів, яке складалося із страв української кухні. На другому кроці (листопад 2012)

складено програму для навчання туристів культурним традиціям нашої країни – приготуванню національних страв, вишиванню хрестиком українських орнаментів та в'язанню ляльки-мотанки. Було сплановано відвідини історичних та розважальних місць Закарпаття. Третім кроком (грудень 2012) став розрахунок ціни добового відпочинку на одну людину (400 грн.). Дана ціна розраховується за формулою:

$$Ц = Vx + Vel + Vv + Vn + Pr, \quad (1)$$

де Vx – добові витрати на харчування; Vel – добові середні витрати на споживання електроенергії; Vv – добові середні витрати на споживання води; Vn – добові середні витрати на проведення навчання українських традицій; Pr – прибуток приймаючої сім'ї м. Мукачеве. Таким чином,

$$Ц = 120 + 1,2 + 12,6 + 8,2 + 68 + 190 = 400 \text{ грн.}$$

Четвертим кроком (грудень 2012) стало проведення PR-акцій з представниками українських та іноземних компаній з метою запрошення останніх на відпочинок до м. Мукачеве. Завдяки PR-акціям за 5 місяців функціонування бізнесу (січень 2012 – червень 2012) 57 чоловік стали його клієнтами. Результатом проекту є значне підвищення рівня життя людей. Про це свідчить величина чистого прибутку 15 сімей м. Мукачеве за аналізований період, яка становила 154 000 грн., тобто в середньому 2 053 грн. додаткових коштів щомісяця для кожної сім'ї. Враховуючи те, що середні доходи сімей до проекту становили 2 450 грн. на кожну сім'ю, то після реалізації проекту вони майже в 2 рази збільшилися.

На рис. 1 зображено порівняння доходів сімей до проекту і після впровадження проекту:

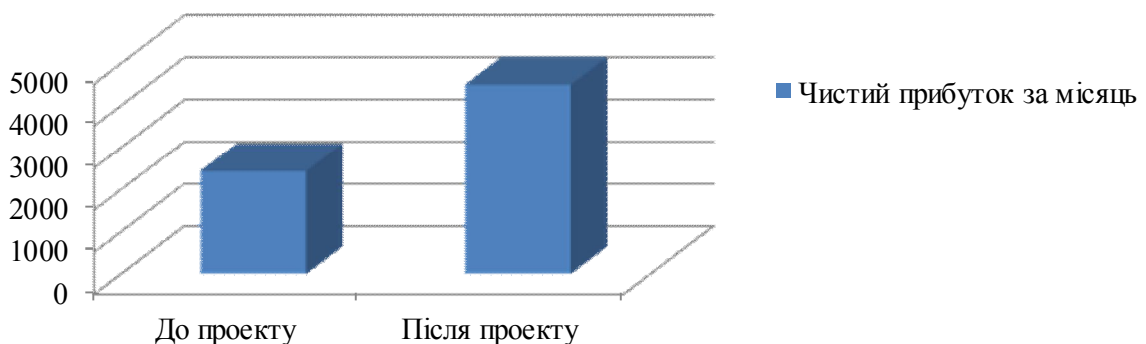

Рис.1. Порівняння доходів сімей

Результатом проекту також є покращення якості життя людей. Результати опитування сімей м. Мукачеве, проведеного у червні 2012 року, свідчать про те, що рівень задоволення власним життям зріс у 97% респондентів, а 93% респондентів знайшли своє справжнє місце у соціумі та соціально ствердилися.

Проект «Туризм у стилі «ЕКО» є довгостроковим і матиме розвиток у майбутньому. Заплановано розширити коло приймаючих сімей та розпочати роботу із написання окремого веб-сайту відпочинку у м. Мукачеве з метою збільшення кількості туристів.

Висновки. Державна політика у сфері соціально-економічної підтримки населення потребує нових підходів до розв'язання проблем низького рівня та

якості життя. Практика показує, що створення можливості для людей з низькими доходами підвищувати власний добробут важливе як для них самих, так і для держави. За допомогою теоретичних знань та практичних навичок студентами було реалізовано проект «Туризм у стилі «ЕКО», що став початковим плацдармом для подальшої роботи над покращенням добробуту сімей з низькими доходами. Створення екологічного туризму в Закарпатті сприяє інтеграції України в світове і, зокрема, Європейське середовище, покращенню рівня та якості життя місцевого населення через підвищення його доходів, а також наповненню бюджету країни. Сучасний світ відкриває для цього можливості, адже це світ інноваційних технологій, креативних бізнес-проектів та відкритої інформації, які здатні підтримати ініціативу особистості зайняти гідне місце у суспільстві.

Література

1. Михальченко Г.Г Вплив якості життя на відтворювальні процеси населення України / Михальченко Г.Г// Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №9. – С. 205.
2. Центр перспективних соціальних досліджень. – Офіційний сайт [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://www.cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=148:-2010-&catid=17:2010-06-10-20-44-31&Itemid=24.
3. Ватченко, О. В. Дослідження рівня життя населення в Україні / О. В. Ватченко, Д. С. Козенко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво : наукововиробничий журнал. – 2010. –№ 4. – С. 22–29.
4. 1. Кушнар'ов Є. П. Рівень і якість життя населення : монографія / Є. П. Кушнар'ов. — Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. — 178 с.
5. Ткачов А. Н. Якість життя населення як інтегральний критерій оцінки ефективності діяльності регіональної адміністрації / А. Н. Ткачов, Є. В. Луценко // Науковий журнал КДАУ. –2004. – № 14. – С. 5.
6. Сайт державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://ukrstat.gov.ua>
7. Антал А.Ю. Оцінка привабливості Закарпатської області для потреб екотуризму / А.Ю. Антал, Ж.І. Бучко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. серія: географія. – Тернопіль: СМП «Тайп», - № 1 (випуск 27). – 2010. – С. 359-364.
8. Маркетинг та менеджмент інноваційного розвитку: монографія / За загальною редакцією д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 728 с.
9. Менеджмент та маркетинг інновацій: монографія / За загальною редакцією д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.
10. Грищенко О.Ф. Інноваційне рішення - ключовий фактор забезпечення сталого розвитку сучасного підприємства / О.Ф. Грищенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №1. – С. 120-127.
11. Біловодська О.А. Конспект лекцій з дисципліни «Системний аналіз і прийняття інноваційних рішень» / О.А. Біловодська, О.Ф. Грищенко. – Суми: Сумський державний університет, 2010. – 106 с.

12. Сайт SIFE Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.sife.in.ua/web/ua/article/description>

Summary

The article discusses the possible innovative entrepreneurial approach that can be applied to improve the quality of life and the standard of living of families with low incomes.